

Tövhid və Şirk arasında İBRƏTLİ DİALOQ

**Abdullah (Allahın qulu) adlı birinin
Əbdünnəbi (Peyğəmbərin qulu) adlı birisi ilə
qarşılaşması.**

www.sunna.az

Tövhid və Şirk arasında İBRƏTLİ DİALOQ

Abdullah (Allahın qulu) adlı bir kişi **Əbdünnəbi** (Peyğəmbərin qulu) adlı bir nəfərlə qarşılaşdı.

Abdullah öz-özlüyündə bu addan təəccübləndi və fikirləşdi:

"Bir insan Allahdan başqasının qulu necə ola bilər?" Sonra üzünü Əbdünnəbiyə tutub təəccüblə dedi: "Sən, Allahdan başqasını mı ibadət edirsən?!"

Əbdünnəbi: Xeyr, mən Allahdan başqasına ibadət etmirəm. Mən müsəlmanam və tək Allaha ibadət edirəm.

Abdullah: Bəs bu ad nədir? Axı bu ad xaçpərəstlərin Abdilməsihi (İsa Məsihin qulu) adına bənzəyir. Onlar İsayə ibadət etdikləri üçün bu, heç də qərribə sayılmır. Sənin bu adını eşidən insan həmin anda sənin də Peyğəmbərə ﷺ ibadət etdiyini düşünür. Amma bu heç də müsəlmanın Peyğəmbər ﷺ barəsindəki etiqadı deyildir. Müsəlmanın doğru etiqadı Peyğəmbəri ﷺ Allahın qulu və elçisi olaraq qəbul etməsidir.

Əbdünnəbi: Muhəmməd Peyğəmbər ﷺ bəşəriyyətin ən xeyirlisi, elçilərin ağasıdır. Biz də özümüzü bu ad ilə adlandırırıq, Peyğəmbərin ﷺ hörməti və məqamı ilə Allahdan bərəkət umuruq, Ona yaxınlaşırıq. Bu işdə onu özümüzlə himayəçi tuturuq. Amma sən, heç də təəccüblənmə, qardaşımın adı da Əbdülhüseynindir (Hüseynin quludur). Atamın da adı Əbdürrəsul idi. Bu adlarla adlandırma insanların köhnə adətidir və çox geniş yayılıb. Biz, ata-babamızın belə etdiklərini görmüşük. Məsələyə radikal yanaşmağa dəymir. Çünki, məsələ yüngül, din isə asanlıqdır.

Abdullah: Allahdan başqa heç kəsin qadir olmadığı bir şeyi qeyrisindən istəmək, belə ad qoymaqdan daha böyük qəbahətdir.

Allahdan başqa kömək istədiyin kimsə istər Peyğəmbərin ﷺ özü, istərsə Hüseyn (عليه السلام) kimi digər əməlisaleh bəndə olsun, fərq etməz. Bütün bunlar bizə əmr olunan tövhid inancına və “Lə iləhə illəllah” kəlməsinin mənasına ziddir.

Məsələnin nə qədər təhlükəli olmasını, özünü bu və oxşar adlarla adlandırmağın acı əqibətini çatdırmaq üçün sənə bir neçə sual verəcəyəm. Mənim məqsədim yalnız haqqı tanıyıb itaət etmək, batili aşkar edib, ondan uzaq durmaq, yaxşı işləri əmr edib, pis işlərdən çəkindirməkdir. Kömək yalnız Allahdandır. Biz yalnız Ona bel bağlayırıq (təvəkkül edirik). Güc və əzmkarlıq yalnız uca və əzəmətli Allahdandır.

Lakin ilk öncə uca Allahın bu ayəsini sənə xatırladıram:

“Aralarında hökm vermək üçün Allahın (Allahın kitabının) və Peyğəmbərinin yanına çağırıldıqları zaman möminlərin sözü ancaq: “Eşitdik və itaət etdik!” – deməkdən ibarətdir.” (Nur: 51). Xatırlatmaq istədiyim digər ayədə isə belə buyurulur:

“Əgər bir iş barəsində mübahisə etsəniz, Allaha və qiyamət gününə inanırsınızsa, onu Allaha və Peyğəmbərə həvalə edin!...” Nisa: 59.

Abdullah: Sən tövhid etiqadlı olduğunu (vahid Allaha ibadət etdiyini) və “Lə iləhə illəllah” kəlməsinə şəhadət verdiyini deyirsən. Bu kəlmənin mənasını açıqlaya bilərsənmi?

Əbdünnəbi: Vahid Allaha ibadət (tövhid) Allahın varlığına, göyləri və yeri yaratdığına, dirildib öldürənin O olduğuna, kainatı idarə etdiyinə, ruzi verən, bilən və qadir olan olduğuna iman gətirməkdir.

Abdullah: Əgər tövhid etiqadı təkcə bundan ibarət olsaydı, o zaman Firon və tayfası, Əbu Cəhl və onun kimiləri tövhid etiqadlı olardılar. Çünki onlar da, əksər müşriklər kimi bu məsələdə qafil deyildilər.

Rəbb olduğunu iddia edən Firon öz-özlüyündə Allahın varlığına və kainatı idarə etdiyinə tam yəqinliklə inanırdı.

Buna dəlil uca Allahın bu ayəsidir: “(Möcüzələrimizin) həqiqiliyinə daxilən möhkəm əmin olduqları halda, haqsız yerə və təkəbbür üzündən onları inkar etdilər.” Fironun bu etirafı suda boğulduğu anda daha aşkar görsəndi. Lakin səbəbi ilə peyğəmbərlər göndərilən, kitablar nazil olan, ondan ötrü Qureys qəbiləsi ilə döyüş edilən həqiqi tövhid etiqaı, ibadətdə Allahı tək tutmaqdır. İbadət, Allahın sevib razı qaldığı, hər bir zahiri və batini söz və əməlləri özündə ehtiva edən isimdir. “Lə iləhə illəllah” kəlməsindəki “iləh” sözünün mənası, Özündən başqa ibadətə layiq olmayan məbud deməkdir.

Abdullah: Heç bilirsən, başda Nuh peyğəmbər olmaqla peyğəmbərlər yer üzünə nə üçün göndəriliblər?

Əbdünnəbi: Müşrikləri tək Allahın ibadətinə dəvət edib, Ona ortaq edilən bütün ilahları tərkmək üçün göndəriliblər.

Abdullah: Nuhun tayfasının şirk etmələrinə səbəb nə idi?

Əbdünnəbi: Bilmirəm...

Abdullah: Nuhun qövmü Vədd, Suva, Yəğus, Yəuq və Nəsr adlı əməlisaleh insanlar barəsində ifrata vardıqda Allah Nuhu peyğəmbər olaraq göndərdi.

Əbdünnəbi: Demək istəyirsən ki, Vədd, Suva və digərləri həddini aşmış kafirlərin deyil, əməlisaleh insanların adlarıdır?

Abdullah: Bəli, bunlar əməlisaleh insanların adlarıdır. Nuhun tayfası onları ilahlaşdırmış, ərəblər də onları təqlid etmişdir. Bu barədə sübut İbn Abbasın ﷺ sözüdür: “Nuh qövmində olan bütələr sonradan ərəblərə keçdi. Vədd adlı büt Dovmət əl-Cəndəldə yaşayan əl-Kəlb qəbiləsinin, Suva Huzeyl qəbiləsinin, Yəğus birinci dəfə Murad qəbiləsinin sonra isə Səbanın yaxınlığında əl-Covfdə yaşayan Bənu Gıteyf qəbiləsinin, Yəuq Həmdan qəbiləsinin, Nəsr isə Himyər qəbiləsinin Zül-Kila ailəsinin bütü idi. Adı çəkilən bütələr Nuh tayfasından olan əməlisaleh insanların adlarıdır.

Onlar vəfat etdikdə şeytan qəbilə adamlarına onların oturduqları yerlərdə xatirə heykəlləri qurmağı və onları eyni adlar ilə adlandırmağı təlqin etdi. İnsanlar da bu deyiləni etdilər. Amma həmin anda bütlərə ibadət olunmadı. Heykəlləri qoyan nəsil öldükdə və elmsizlik baş qaldırdıqda həmin bütlərə ibadət olundu” (Buxari).

Əbdünnəbi: Sənin danışdıqların çox qəribədir.

Abdullah: Sənə bundan da təəcüblü olanını deyimmi? Bil ki, uca Allah peyğəmbərlərin sonuncusu Muhəmmədi ﷺ bağışlanma diləyən, ibadət edən, (kəbə ətrafında) təvaf, (səfa-mərvə dağları arasında) səy, həcc edib sədəqə verən bir qövmə peyğəmbər olaraq göndərmişdi. Amma onlar mələkləri, İsa peyğəmbəri və digər əməlisaleh məxluqları özləri ilə Allah arasında vasitəçi tutur və deyirdilər: "biz, onlarla Allaha yaxınlaşmaq istəyirik, Allah yanında bizim üçün hamilik (şəfaət) etmələrini istəyirik".

Allah da Muhəmməd Peyğəmbəri ﷺ göndərdi ki, onlar üçün ataları İbrahimin dinini yeniləsin. Onlara çatdırsın ki, bu yaxınlıq və etiqad yalnız Allaha məxsusdur. Bu haqqı Ondan başqasına sərf etmək olmaz. O, şəriki olmayan vahid yaradandır. Ondan başqa ruzi verən yoxdur. Yeddi qat göy və orada olanlar, yeddi qat yer və orada olanlar hamısı Allahın hökmü altında olan qullarıdır. Hətta ibadət etdikləri ilahların da Allahın hökmü altında olduğunu bilməlidirlər.

Əbdünnəbi: Bu, çox təhlükəli və qəribə söhbətdir. Bunu sübut edən əsas varmı?

Abdullah: Əsaslar çoxdur. Məsələn, uca Allah buyurur:

“De: “Sizə göydən və yerdən kim ruzi verir? Qulaqlara və gözlərə sahib olan kimdir? Ölüdən diri, diridən ölü çıxardan kimdir? Hər işi düzüb qoşan kimdir? Onlar: “Allahdır!” deyəcəklər. De: “Bəs onda Allahdan qorxmursunuz?” (Yunus: 31).

“(Ya Rəsulum! Bu müşriklərə) **de: “Əgər bilirsinizsə, (bir deyın görək) bu yer və yer üzündə olanlar (bütün məxluqat) kimindir?” Onlar mütləq: “Allahındır!” – deyə cavab verəcəklər. Sən də de: “Bəs elə isə (məxluqatı yaratmağa qadir olan kəsin öləndən sonra onları yenidən dirildə biləcəyini) düşünmürsünüz?” De: “Yeddi (qat) göyün Rəbbi, o (böyük) əzəmətli ərşin Rəbbi kimdir?” (Müşriklər) mütləq: “(Bunlar) Allahındır!” deyə cavab verəcəklər. Onda sən də de: “Bəs elə isə (Allahın əzabından) qorxmursunuz?” De: “Əgər bilirsinizsə, (bir deyın görək) hər şeyin hökmü əlində olan, (istədiyini) himayə edən, amma Özünün himayəyə ehtiyacı olmayan kimdir?” Onlar mütləq: “(Bu qüdrət, bu vəsfləryalnız) Allahındır!” deyə cavab verəcəklər.**

Sən də de: “Bəs elə isə (Şeytana aldanıb haqqa boyun qoymaqdan, Allahın ayələrinə inanmaqdan və yalnız Ona ibadət etməkdən) **nə cür (aldanılıb) döndərilirsiniz?”** (əl-Muminun: 84-89).

Müşriklər həcc zamanı dua edər və deyərdilər: "Ey Allah, mən Sənin hüzurundayam. Sənin hüzurundayam, Sənin heç bir şərikin yoxdur. Yalnız Özünün seçdiyin şərikin var. Onun və onun mülkündə olan hər şeyin sahibi də Sənsən". Qureysli müşriklərin Allahın kainatı idarə etdiyini, necə deyərlər rübubiyyə tövhidini etiraf etmələri onları müsəlman etmədi. Onlar mələklərə, peyğəmbərlərə və ya övliyalara dua edib, onlardan Allah yanında hamilik (şəfaət) və yaxınlıq istədikləri üçün qanları və malları halal olmuşdu. Ona görə duanı, nəzirini, qurbanını, imdadını və bütün növ ibadətlərini Allaha etməlisən.

Əbdünnəbi: Əgər tövhid təkəcə Allahın varlığına və kainatı idarə etdiyinə inanmaq deyilsə bəs nədir?

Abdullah: Səbəbi ilə peyğəmbərlər göndərilən və müşriklərin inkar etdikləri tövhid, **ibadətdə Allahı tək tutmaqdır.** Tövhid inancına görə heç bir ibadəti: duanı, nəziri, qurbanı, kömək diləməyi və digər ibadətləri Allahdan başqasına etmək olmaz.

Bu tövhid sənin dediyin “Lə iləhə illəllah” kəlməsinin mənasıdır. Qureyş müşriklərinə görə ilah, yuxarıda deyilən ibadətlərin yönəldiyi kimsədir. Bu mələk, peyğəmbər, övliya, ağac, qəbir, cin və s. ola bilər. Onların düşüncəsinə görə ilah kəlməsi yaradan, ruzi verən, kainatı idarə edən mənasını vermirdi. Onlar bilirdilər ki, bunlar yalnız Allaha məxsusdur. Peyğəmbər ﷺ də onları tövhid kəlməsinə, “Lə iləhə illəllah”a dəvət edirdi. O, bu kəlməni yalnız dildə deməyə deyil, əməldə də göstərməyə çağırırdı.

Əbdünnəbi: Sanki demək istəyirsən ki, Qureyşli müşriklər “lə iləhə illəllah”ın mənasını bu günki müsəlmanlardan daha yaxşı bilirdilər.

Abdullah: Bəli. Bu acı reallıqdır.

Cahil kafirlər bilirlər ki, Peyğəmbərin ﷺ bu kəlməni deməkdə məqsədi Allahı ibadətdə tək tutmaq, Allahdan başqa ibadət olunanlara küfr edib onlardan uzaq durmaqdır. Peyğəmbər ﷺ onlara: “Lə iləhə illəllah” kəlməsinə deyən – dedikdə, belə cavab verdilər: **Əcaba, o, (Allahdan başqa heç bir haqq tanrı yoxdur deməklə) tanrıların hamısını bir tanrını edir? Bu, doğrudan da, çox təəccüblü bir şeydir.** (Sad: 5).

Bununla yanaşı, onlar Allahın kainatı idarə etdiyini də etiraf edirdilər. Əgər cahil kafirlər bunu bilirlərsə, müsəlman olduğunu iddia edib, bu kəlmənin mənasını kafirlərin bildikləri qədər bilmirsə, bu doğrudan da təəccüblü haldır. Elələri vardır ki, onlara görə bu kəlmənin heç bir mənasını qəlbən etiraf etmədən yalnız dil ilə tələffüz etmək də yetərli sayılır. Bir qədər ağıllılar isə elə düşünürlər ki, bu kəlmənin mənası Allahdan başqa yaradan, ruzi verən və kainatı idarə edən yoxdur anlamına gəlir.

Qureyşin cahil kafirləri “Lə iləhə illəllah” kəlməsinin mənasını özlərini müsəlman adlandıranlardan daha yaxşı bildikcə belə insanlardan xeyir gəlməz.

Əbdünnəbi: Amma mən, Allaha şərik qoşmuram. Mən, şəhadət verirəm ki, Allahdan başqa yarıdan, ruzi verən yoxdur, xeyir də ziyan da Onun əlindədir, O, təkdir və heç bir şəriki yoxdur. Həmçinin şəhadət verirəm ki, Muhəmməd ﷺ özünə heç bir fayda və ya zərər verə bilməz. O ki qaldı Əli, Hüseyin, Əbdülqadir və başqaları. Mən günahkar bəndəyəm, əməlisaleh insanların isə, Allah yanında hörmətləri var. Mən də onlardan istəyirəm ki, Allah yanında olan hörmətləri ilə mənim üçün havadar olsunlar.

Abdullah: Mən, ötən sözlərlə sənə cavab verirəm. Peyğəmbərin ﷺ döyüşdüyü insanlar da sənə dediyin kimi deyir və öz bütlərinin heç bir şeyə qadir olmadıqlarını etiraf edirdilərmidi? Onlar bu bütələrin hörmətinə üz tutur və onların havadarlığını istəyirdilər. Elə deyilmi? Biz, bu haqda Qurandan sübutlar da gətirmişdik.

Əbdünnəbi: Lakin bu ayələr bütələrə ibadət edənlər barəsində nazil olub. Peyğəmbərləri və əməlisaleh insanları bütələrlə necə bərabər tuta bilərsiniz?

Abdullah: Biz, axı razılaşmışdıq ki, bu bütələrin bəziləri Nuhun vaxtındakı kimi əməlisaleh insanların adları ilə adlandırılmışdı. Kafirlər də bu bütələrdən öz hörmətləri xatirinə Allah yanında onlar üçün havadar olmalarını istəyirdilər. Uca Allah buyurur:

Allahı qoyub (bütələri) özlərinə dost tutanlar: “Biz onlara yalnız bizi Allaha yaxınlaşdırmaq üçün ibadət edirik!” (deyirlər)... (əz-Zümər: 3). Sənin, “Peyğəmbərləri və əməlisaleh insanları bütələrlə necə bərabər tuta bilərsiniz?” sözünə gəlincə, deyə bilərəm ki, Peyğəmbərin ﷺ göndərildiyi kafirlərdən bəziləri övliyalara dua edirdi. Uca Allah onlar haqqında belə buyurur: **Onların tapındıqları tanrıların özlərindən hər hansı biri (Allah dərgahına) daha yaxın olsun deyə, Rəbbinə vəsilə axtarır, Onun rəhmətini umur, əzabından qorxur. Həqiqətən, Rəbbinin əzabı qorxuludur!** (əl-İsra: 57).

Elə kafirlər də var idi ki, onlar İsayə və anasına dua edirdilər. Bu haqda isə uca Allah belə deyir: **Allah belə buyuracaq: “Ya Məryəm oğlu İsa! Sənmi insanlara: “Allahla yanaşı, məni və anamı da özünüzə tanrı bilin!” demişdin? (əl-Maidə: 116).**

Elələri də vardır ki, onlar Mələklərə ibadət edirdilər.

Uca Allah deyir: **O gün (qiyamət günü Allah) onları (müşrikləri, kafirləri) bir yerə yığacaq, sonra da mələklərə belə deyəcək: “Bunlar sizəmi ibadət edirdilər?” (Səba: 40).**

Bu ayələrə fikir verdikdə görürsən ki, uca Allah bütələrə, peyğəmbərlərə, mələklərə və övliyalara dua edənləri aralarında heç bir fərq qoymadan kafir hesab edir. Peyğəmbər ﷺ də belə müşriklərə qarşı döyüşmüş və onların Allahdan başqa kimə ibadət etdiklərində fərq görməmişdir.

Əbdünnəbi: Fərq ondadır ki, kafirlər onlardan xeyir istəyir, mən isə şəhadət verirəm ki, xeyir bəxş edən, zərəri yetirən, kainatı idarə edən də Allahdır. Mən, yalnız Ona dua edirəm. Əməlisaleh insanların isə bu işdə heç bir payları olmadığını etiqad edirəm. Mən sadəcə olaraq üzümü onlara tutub Allah yanında mənim üçün hamilik (şəfaət) etmələrinə ümid edirəm.

Abdullah: Sənin bu sözün kafirlərin sözü ilə eynidir. Uca Allah buyurur: **Onlar Allahı qoyub özlərinə nə bir xeyir, nə də bir zərər verə bilən bütələrə ibadət edir və: “Bunlar Allah yanında bizdən ötrü şəfaət edənlərdir!” – deyirlər... (Yunus: 18).**

Əbdünnəbi: Lakin mən yalnız Allaha ibadət edirəm. Əməlisalehlərə üz tutmaq və dua etmək ibadət sayılmır!

Abdullah: Sənə bir sual verəcəm: Sən inanırsan ki, Allah ibadəti yalnız ona məxsus etməyi əmr edib və bu Allahın sənin üzərindəki haqqıdır? Necə ki, bu ayədə deyilir: **Halbuki onlara əmr edilmişdir ki, "Allaha – dini yalnız Ona məxsus edərək, batildən haqqa (islama) dönərək ibadət etsinlər" (əl-Bəyyinə: 5).**

Əbdünnəbi: Bəli, Allah bunu mənə vacib etmişdir.

Abdullah: Mən istəyirəm ki, Allahın sənə vacib etdiyi bu əmri, yəni ibadəti yalnız Allaha məxsus etmək məsələsini açıqlayasan.

Əbdünnəbi: Bu sualınla nəyi nəzərdə tutduğunu anlamadım. Zəhmət olmazsa sualı açıqla.

Abdullah: Məni dinlə ki, sənin üçün açıqlama verim. Uca Allah buyurur: **Rəbbinizə yalvara-yalvara, həm də gizlicə dua edin. Şübhəsiz ki, O, həddi aşanları sevməz!** (əl-Əraf: 55).

Abdullah: Dua, Allah üçün edilən ibadətdir, yoxsa yox?

Əbdünnəbi: Bəli. Hədisdə deyildiyi kimi bu ibadətin əsasıdır. Peyğəmbər ﷺ demişdir: “Dua ibadətdir”. (Əhməd və Əbu Davud).

Abdullah: Madam ki, duanın ibadət olduğunu etiraf edir, sonra hər hansı iş üçün gecə gündüz, yalvara-yalvara, gizlicə Allaha dua edir, sonra eyni iş üçün peyğəmbərə, yaxud mələyə və ya əməlisaleh bəndəyə dua edirsənsə, bu ibadətində şərik qoşmuş olursanmı?

Əbdünnəbi: Bəli, şərik qoşmuş oluram. Bu, doğru və aydın söhbətdir.

Abdullah: İndi isə başqa bir misala nəzər salaq. Əgər sən, uca Allahın Rəbbin üçün namaz qıl və qurban kəs! ayəsini oxuyub Allahın bu əmrinə itaət edərək Onun üçün qurban kəssən sən bu əməlin Allaha ibadət etmək sayılarmı?

Əbdünnəbi: Bəli, ibadət sayılar.

Abdullah: Əgər sən, Allahla yanaşı, istənilən məxluq üçün, məsələn peyğəmbər, cin və ya başqası üçün qurban kəssən, sən, bu ibadətində Allahdan başqasına ibadət etmiş olursanmı?

Əbdünnəbi: Bəli, heç şübhəsiz ki, bu şirkdir.

Abdullah: Mən, sənin üçün dua və qurbanı misal çəkdim. Çünki dua söz ilə, qurban isə fel ilə edilən ən qərarlı ibadətlərdir. Amma ibadət bu iki növü deyil, daha çox növləri əhatə edir. Buraya nəzir etmək, and içmək, sığınmaq, kömək diləmək və sair daxildir.

Barələrində Quran ayələri nazil olan müşriklər mələklərə, əməlisaleh bəndələrə, yaxud Lat adlı bütə və başqalarına ibadət edirdilərmə?

Əbdünnəbi: Bəli, onlara ibadət edirdilər.

Abdullah: Onların ibadətləri də dua etmək, qurban kəsmək, sığınmaq, kömək diləmək və üz tutmaq idi. Onlar da özlərini Allahın qulları hesab edir, Onun hökmü altında olduqlarını düşünür, kainatın Allah tərəfindən idarə olunduğunu bilirdilər. Amma onlar şəfaət əldə etmək üçün bütələrə dua edir, onlara üz tuturdular. Bu, açıq-aşkar görsənən bir məsələdir.

Əbdünnəbi: Ey Abdullah, sən Peyğəmbərin ﷺ şəfaətini inkar edir və danırısanmı?

Abdullah: Xeyr, mən şəfaəti inkar etmir və danmıram. Peyğəmbərin ﷺ şəfaət edən olduğunu düşünürəm. Mən, onun şəfaətini arzulayıram. Amma bütün şəfaətlər Allaha məxsusdur. Uca Allah buyurur:

De: “**Bütün şəfaət yalnız Allaha məxsusdur...** (əz-Zümər: 44). Şəfaət verənlərin şəfaəti Allahın icazəsindən sonra olacaqdır. Uca Allah buyurur: **Allahın izni olmadan (qiyamətdə) Onun yanında (hüzurunda) kim şəfaət** (bu və ya digər şəxsin günahlarının bağışlanmasını xahiş) **edə bilər?** (əl-Bəqərə: 255).

Uca Allahın izni olmadan heç kəs üçün şəfaət oluna bilməz. Uca Allah buyurur: **Onlar yalnız (Allahın) razı olduğu (izin verdiyi) kəslərdən ötrü şəfaət edə bilərlər...** (əl-Ənbiya: 28). Allah isə, tövhiddən başqa, heç nədən razı qalmaz. Ayədə deyilir: **Kim islamdan başqa bir din ardınca gedərsə, (o din) heç vaxt ondan qəbul olunmaz və o şəxs axirətdə zərər çəkənlərdən olar!** (Ali İmran: 85). Əgər bütün şəfaət Allaha məxsusdursa və bu iş Allahın izni olmadan baş verməyəcəksə, o zaman nə Peyğəmbər ﷺ, nə də digəri Allahın izni olmadan heç kəsə şəfaətçi ola bilməyəcəkdir. Allah yalnız tövhid əhlinə şəfaət etmək üçün izn verəcəkdir. Bir halda ki, bütün şəfaət Allaha məxsusdur, mən də ondan

istəyib bu və buna bənzər məzmununda dua edirəm: “Ey Allahım, mənə Peyğəmbərin ﷺ şəfaətindən məhrum etmə. Ey Allahım, onu mənim üçün şəfaətçi et”.

Əbdünnəbi: Biz razılaşmışdıq ki, heç kəsdən sahib olmadığı bir şeyi istəmək olmaz. Amma uca Allah Peyğəmbərə ﷺ şəfaəti vermiş və o da verilən şeyin sahibi olmuşdur. Ona görə mən, onun sahib olduğunu ondan istəyə bilərəm və bu heç də şirk deyil.

Abdullah: Bəli, əgər Allah bunu qadağan etməsəydi, dediyin düzgün fikir kimi qəbul olunardı. Uca Allah buyurur: **Allahdan başqa heç kəsə dua etməyin!** (əl-Cinn: 18).

Şəfaət istəmək də dua etməkdir. Peyğəmbərə ﷺ şəfaəti bəxş edən Allahdır. O da istədiyini kimsənin kimliyindən asılı olmayaraq, bunu başqasından istəməyini qadağan edib. Həmçinin Peyğəmbərdən ﷺ başqasına da şəfaət verilib. Doğru görüşə görə mələklər, həddi büluga çatmadan ölənlər uşaqlar və övliyalar da şəfaətçi olacaqlar. O zaman elə çıxır ki, əgər Allah bunlara da şəfaət etmək ixtiyarı veribsə, demək, onlardan da şəfaət istəmək olar? Əgər cavab “bəli” olarsa, o zaman əməlisalehlərə ibadət etməli olacaqsan. Halbuki bu, Quranda qadağan olunmuşdur. Əgər cavab “xeyr” olarsa, o zaman sən “Allah ona şəfaəti verib, mən də ondan istəyirəm” sözünü heç olmur.

Əbdünnəbi: Lakin mən, Allaha heç bir şərik qoşmuram. Əməlisaleh bəndələrə üz tutmaq şirk deyil.

Abdullah: Sən etiraf edir və inanırsan ki, Allah şirki zinadan daha qətiyyətlə qadağan etmiş və onu bağışlamayacağını vəd etmişdir?

Əbdünnəbi: Bəli, bunu etiraf edirəm. Bu, Allahın kəlamında açıq-aşkar deyilmişdir.

Abdullah: Sən, özünün Allahın haram etdiyi şirkdən uzaq olduğunu qeyd etdin. Səni Allaha and verdirirəm mənim üçün açıqla görək, sən istəmədiyini və özünü ondan uzaq tutduğun şirk hansıdır?

Əbdünnəbi: Şirk, bütlərə ibadət etmək, onlara üz tutmaq, dua etmək və onlardan qorxmaqdır.

Abdullah: Bütlərə ibadət etmək nə deməkdir? Sən elə zənn edirsən ki, Qureyş kafirləri etiqad edirdilər ki, həmin ağaclar, daşlar onlara dua edənləri yaratmağa, ruzi verməyə və işlərini sahmana salmağa malikdirlər?! Az öncə dediyim kimi, onlar bunu etiqad etmirdilər.

Əbdünnəbi: Mən də bunu etiqad etmirəm. Fikrimcə, kim ağaca, daşa, qəbir üzərində tikilmiş qübbəyə və ya bu kimi digər nəyəsə üz tutar, dua edib qurban kəsərək: “bu bizi Allaha yaxınlaşdırır”, “bunun bərəkəti ilə Allah bizi qoruyur” deyərsə, bütlərə ibadət etmiş olar. Mənim demək istədiyim budur.

Abdullah: Doğrudur. Lakin bu, sizin ağaclar, qübbələr, qəbirlər qarşısında etdiyiniz əməl budur. Həmçinin sən deyirsən ki, şirk bütlərə ibadət etməkdir. Sən bununla demək istəyirsən ki, şirk yalnız bütə ibadət edənlərə aiddir? Əməlisaleh insanlara üz tutmaq və dua etmək şirk məfhumuna daxil deyil?

Əbdünnəbi: Bəli, belə demək istəyirəm.

Abdullah: Əgər bu doğrudan da belədirsə, bəs uca Allahın peyğəmbərlərə, əməlisalehlərə, mələklərə və digərlərinə bağlanmağın haramlığına və bunu edənlərin kafir adlandırılmasına nə deyirsən? Mən bunu əvvəldə qeyd edib dəlillərini də göstərmişdim.

Əbdünnəbi: Lakin mələklərə və peyğəmbərlərə dua edənlər bu səbəblə kafir olmayıblar. Onlar “mələklər Allahın qızlarıdır”, “İsa Allahın oğludur” dediklərinə görə kafir olublar. Biz demirik ki, Əbdülqadir Allahın oğlu, yaxud Zeynəb Allahın qızıdır.

Abdullah: Allaha övlad nisbət etməyin özü ayrı bir növ küfrdür. Uca Allah buyurur: (Ya Peyğəmbər! Allahın zəti və sifətləri haqqında səndən soruşan müşriklərə) **de:** “(Mənim Rəbbim olan) **O Allah birdir** (heç bir şəriki yoxdur); **Allah** (heç kəsə, heç nəyə) **möhtac deyildir!** (Hamı Ona

möhtacdır; O, əzəlidir, əbədidir!) **O, nə doğmuş, nə də doğulmuşdur!** (Allah Özünə heç bir övlad götürməmişdir!) (əl-İxlas: 1-3). Kim bunu inkar edərsə, surənin sonuncu ayəsini inkar etməsə də kafir olar. Uca Allah buyurur: **Allah heç bir övlad götürməmişdir. Onunla yanaşı, ibadətə layiq olan heç bir haqq tanrı yoxdur. Əgər belə olsaydı, onda hər bir tanrı əlahiddə öz yaratdıqları ilə gedər,** (öz məxluqatını ayıraraq) **və onların bir qismi** (dünyadakı padşahlar kimi) **digərinə üstün olmağa çalışardı...** (əl-Muminun: 91).

Bu ayədə uca Allah iki növü bir-birindən fərqləndirir. Digər sübut isə odur ki, Lat adlı bütə dua etməklə kafir olanlar Latı Allahın oğlu kimi deyil, əməlisaleh insan kimi qəbul edirdilər. Həmçinin cinlərə ibadət edənlər də belə düşünürdülər. Dörd məzhəb alimləri “Mürtədlərin hökmü” fəslində qeyd edirlər ki, kim Allahın övladı olduğunu deyərsə, mürtəd olar. Eləcə də kim Allaha şərik qoşarsa, mürtəd olar. Beləliklə, bütün elm adamları bu iki növü bir-birindən fərqləndirirlər.

Əbdünnəbi: Axı uca Allah belə buyurur:

Bilin ki, Allahın dostlarının heç bir qorxusu yoxdur və onlar qəm-qüssə görməzlər. (Yunus: 62).

Abdullah: Biz, bunun həqiqət olduğuna iman gətirir və eyni fikri deyirik. Amma onlara ibadət etmək olmaz. Biz yalnız onların Allah ilə bərabər ibadət olunmalarını, Ona şərik edilmələrini inkar edirik. Digər hallarda isə biz, onları sevməli, onların yolunu getməli, onların kəramətlərini təsdiqləməliyik. Övliyaların kəramətini yalnız bidət əhli inkar edə bilər. Allahın haqq dini iki tərəf arasında orta mövqe seçmək, iki zülmət arasında işıqlı hidayət yolu getmək və iki batil inanc arasında haqqı tutmaqdır.

Əbdünnəbi: Barələrində Quran nazil olan müşriklər “Lə iləhə illəllah” kəlməsinə şəhadət gətirmir, Peyğəmbəri ﷺ yalançı hesab edir, öldükdən sonra dirilməyi inkar edir, Quranı yalan sayır və onu sehr

adlandırırdılar. Biz isə “Lə iləhə illəllah Muhəmmədən rəsulullah” kəlməsinə şəhadət verir, Quranı təsdiqləyir, öldükdən sonra dirilməyə inanır, namaz qılır və oruc tuturuq. Necə olur ki, bizi onlarla eyni tutursunuz?

Abdullah: Alimlərin yekdil rəyinə əsasən, əgər bir insan bəzi məsələlər barəsində Peyğəmbəri ﷺ təsdiq edib, digərlərində təkzib edərsə, belə insan hələ islama daxil olmuş sayılmır. Həmçinin Quranın bəzi hissəsinə inanıb, digərini inkar etmək də belədir. Məsələn tövhidi təsdiq edib, namazı inkar etmək və ya tövhidi və namazı qəsdicləyib, zəkatın vacibliyini inkar etmək. Yaxud bütün bunları təsdiqləyib, orucun və həccin vacibliyini inkar etmək. Peyğəmbərin ﷺ vaxtında bir qrup insan həcc etmək əmrindən boyun qaçırdıqda uca Allah onlar haqqında bu ayəni nazil etdi.

Onun yoluna gücü çatan hər bir kəsin həccə gedib, o evi ziyarət etməsi insanların Allah qarşısında borcudur. Kim bunu (bu borcu) inkar edərsə, bilsin ki, Allah aləmlərə (heç kəsə) möhtac deyildir! (Ali İmran: 97). Alimlərin yekdil rəyinə əsasən əgər bir insan öldükdən sonra dirilməyi inkar edərsə, artıq kafir olur. Elə buna görə uca Allah, Öz kitabında açıq şəkildə bildirir ki, kim kitabın bəzisində iman gətirib, qalanını inkar edərsə, o, əsl kafirdir. Allah, İslamı bütöv şəkildə qəbul etməyi əmr edir. Kim bəzisini götürüb, bəzisini də inkar edərsə, küfr edir. Sən də bunu təsdiqləyirsənmi?

Əbdünnəbi: Bəli, təsdiq edirəm. Bu, Qurani Kərimdə açıq-aşkar deyilən bir hökmdür.

Abdullah: Bəzi işlərdə Peyğəmbəri ﷺ təsdiqləyib, amma namazın vacibliyini, yaxud öldükdən sonra dirilməyi inkar edən kimsənin kafir olub, bütün məzhəblərə görə qanının və malının halal olmasını təsdiq edirsənsə, onu da bil ki, tövhid Peyğəmbərin ﷺ gətirdiyi ən əzəmətli vacibdir. Tövhid namazdan, zəkatdan və həccdən daha önəmlidir.

Belə olan təqdirdə necə ola bilər ki, Peyğəmbərin ﷺ bütün dediklərinə inanıb, sadəcə bu əmrlərdən birini inkar edən insan kafir olur. Amma bütün peyğəmbərlərin dini olan tövhidi inkar etdikdə kafir olmur. Ey Allahım, bu nə qəribə cəhalətdir! Həmçinin Peyğəmbərin ﷺ səhabələrinə diqqət yetirsən, görərsən ki, onlar Yəməmədə “Lə iləhə illəllah Muhəmmədən rəsuləllah” kəlməsinə şəhadət verib, namaz qılan və azan verən Bənu Hənifə qəbiləsinə qarşı döyüşmüşdülər.

Əbdünnəbi: Axı onlar Museyləmə adlı bir nəfərin peyğəmbər olduğunu qəbul edirdilər. Biz isə Muhəmməddən ﷺ sonra peyğəmbər olmadığına şahidlik edirik.

Abdullah: Nə olsun, siz də Əli ﷺ, Əbdülqadir əl-Ceylani və ya hər hansı Peyğəmbər və ya mələk barəsində ifrata varıb, onları göylərin və yerin sahibi Allahın səviyyəsinə yüksəldirsiniz. Əgər kimsə bir insanı Peyğəmbərin ﷺ səviyyəsinə qaldırmaqla kafir olur, malı və qanı halal sayılır, nə şəhadət kəlməsi, nə də namaz ona fayda vermirsə, bir insanı Allah səviyyəsinə qaldıran kimsə bu hökmə daha layiqdir. Elə vaxtilə Əlinin ﷺ odda yandırdığı insanların hamısı müsəlman olduqlarını iddia edirdilər. Halbuki onlar Əlinin ﷺ ətrafında olan yoldaşları idilər və səhabələrdən də elm almışdılar. Siz Əbdülqadir Ceylani və başqaları barəsində necə etiqad edirsinizsə, onlar da Əli ﷺ barəsində eyni etiqadı edirdilər. Əgər bununla insan kafir olmurdusa, hansı əsasla səhabələr onların kafir olmaları və onlara qarşı döyüşmək üçün yekdil qərara gəlmişdilər? Sən elə düşünürsən ki, səhabələr müsəlmanlara kafir hökmü verirdilər?! Yaxud elə düşünürsən ki, Əbdülqadir Ceylani və başqaları barəsində belə düşünmək insana zərər verməz və Əli ﷺ barəsində bu cür düşünmək insanı kafir etməz? Həmçinin uca Allah Ona təslim olub, elm və yaxşı əməl sahibi olan İsrail övladları haqqında deyir ki, bir vaxtlar onlar Musa peyğəmbərə belə demişdilər: **Ya Musa! Bizə onların sitayiş etdikləri bütlər kimi bir büt düzəlt!..**(əl-Əraf: 138).

Bir dəfə Peyğəmbər ﷺ öz əzhabı ilə sitayiş olunan bir ağacın yanından keçərkən səhabələr ona dedilər: "Bizim üçün də Zətu Ənvat düzəlt". Peyğəmbər ﷺ and içib dedi: "And olsun ki, sizin bu sözünüz İsrail oğullarının bu sözünə bənzəyir: Ya Musa! Bizə onların sitayiş etdikləri bütlər kimi bir büt düzəlt!...".

Əbdünnəbi: Amma buna baxmayaraq, İsrail oğulları və Peyğəmbərdən ﷺ Zətu Ənvat düzəltməsinə tələb edən səhabələr bununla kafir olmadılar.

Abdullah: İsrail oğulları və Peyğəmbərdən ﷺ bunu istəyən səhabələr bu əməli etmədilər. Əgər buna əməl etsəydilər, o zaman kafir olardılar. Həmçinin Peyğəmbərdən ﷺ zətu ənvat düzəltməyi istəyənlər onun qadağasına məhəl qoymayıb, itaətsizlik göstərərək, zətu ənvatı ibadət yeri götürsəydilər, o zaman kafir olardılar.

Əbdünnəbi: Mənim üçün qaranlıq qalan bir məqam var. Bu, Usamə ibn Zeydin ؓ hadisəsi ilə bağlıdır. O, döyüş zamanı "Lə iləhə illəllah" kəlməsini deyən adamı öldürmüş və Peyğəmbər ﷺ onun bu hərəkətinə irad tutmuş və demişdi:

"Ey Usamə, o, "Lə iləhə illəllah" kəlməsini dedikdən sonra onu öldürdünmü"?! Həmçinin Peyğəmbər ﷺ demişdir: "İnsanlar "Lə iləhə illəllah" kəlməsini deyənə qədər onlarla döyüşmək mənə əmr olunmuşdur". Sənin dediyin sözlərlə bu iki hədisi necə uyğunlaşdırmaq? Allah köməyin olsun, bu məsələdə açıqlama ver.

Abdullah: Bildiyimiz kimi Peyğəmbər ﷺ "lə iləhə illəllah" kəlməsini deyən yəhudilərə qarşı döyüşmüş və əsir götürmüşdü. Həmçinin səhabələri də "lə iləhə illəllah Muhəmmədən rəsuləllah" kəlməsinə şəhadət verən və namaz qılan Bənu Hənifə qəbiləsinə qarşı döyüşmüşdülər. Əli ؓ də bir qrup insanları yandırmaqla cəzalandırmışdı. Sən özün də etiqad edirsən ki, əgər bir insan "Lə iləhə illəllah Muhəmmədən rəsuləllah" kəlməsini deyib, öldükdən sonra

dirilməyi inkar edərsə, kafir olar və onun qətli də halal sayılır. Həmçinin şəhadət kəlməsini deyib sonra islamın əsaslarından birini inkar edərsə kafir olar və öldürülər. Əgər islamın ikinci dərəcəli əməllərini inkar edən insana şəhadət kəlməsi fayda vermirsə, bəs Peyğəmbərlərin gətirdikləri dinin əsası və canı olan tövhidi inkar edən insana bu kəlmə necə fayda verə bilər? Yəqin ki, sən bu hədislərin mənasını anlamamısan.

Usamənin ﷺ hədisinə gəlincə, o müsəlman olduğunu iddia edən insanı öldürmüşdü. Çünki o elə düşünürdü ki, həmin adam şəhadət kəlməsini ölməkdən və malını itirməkdən qorxub deyirdi. Zahirə şəkildə müsəlman olduğunu bildirən insan, əslən müsəlmanlıqdan uzaq olması bilinənə qədər toxunulmaz qalmalıdır. Uca Allah buyurur: Ey iman gətirənlər! Allah yolunda (cihad etmək üçün) səfərə çıxdığınız zaman diqqətli olun!... (Nisa: 94). Diqqətli olmaq, kimə qarşı döyüşdüyünü dəqiqləşdirmək mənasındadır. Ayəyə görə, döyüş zamanında kimliyi bilinməyən insan tanınana qədər toxunulmaz qalmalıdır. Əgər qeyri müsəlman olduğu təyin olunarsa, ona qarşı döyüşmək olar. Bu, ayədəki “diqqətli olun” sözünün mənasıdır. Əgər şəhadət kəlməsini deməklə öldürülməyəcəkdir, o zaman dəqiqləşdirmək əmrinin faydası olmazdı. Digər hədis də deyilən mənadadır. Zahirən müsəlman olduğunu bildirən insanın, qeyri müsəlman olması tam əminliklə bilinənə qədər toxunulmaz qalmalıdır.

“Ey Usamə, o, “Lə iləhə illəllah” kəlməsini dedikdən sonra onu öldürdünmü”?! – sözlərini deyən Peyğəmbər ﷺ digər hədisində isə belə demişdir: “İnsanlar “Lə iləhə illəllah” kəlməsini deyənə qədər onlarla döyüşmək mənə əmr olunmuşdur”. Peyğəmbər ﷺ başqa bir hədisdə xəvariclər haqqında belə demişdir:

“Onlarla harada rastlaşsanız, onları öldürün”. Xəvariclər çox ibadət və

zıkr edən bir toplum idi. Səhabələr öz ibadətlərini onların ibadəti yanında kiçik görürdülər. Onlar elmi də səhabələrdən öyrənmişdilər. Bütün bunlara baxmayaraq, şəriətə zidd hərəkət edən xəvariclərə "lə iləhə illəllah" kəlməsi, ibadətin çoxluğu və ya müsəlman olmaq iddiası heç bir kömək etmədi.

Əbdünnəbi: Bəs Peyğəmbərin ﷺ qiyamət günü insanların Adəmdən, Nuhdan, İbrahimdən, Musadan və İsadən kömək istəyib, üzrxahlıq etdiklərini gördükdə isə Muhəmmədin ﷺ yanına gələcəkləri haqqında olan səhih hədisinə nə deyirsən? Bu hədis göstərir ki, Allahdan başqasından kömək istəmək şirk deyil.

Abdullah: Məsələnin həqiqəti barədə səhv düşüncənə görə, belə deyirsən. Biz sağ və yanında olduğun kimsədən onun iqtidarında olan iş barəsində kömək istəməyi inkar etmirik. Bir insan döyüş meydanında və ya hər hansı məqamda öz yoldaşlarından onların iqtidarında olan köməyi istədiyi kimi kömək istəmək olar. Uca Allah buyurur:

(Musanın) **adamlarından olan kəs düşməninə qarşı ondan imdad istədi...** (əl-Qəsəs: 15). Bizim məqbul hesab etmədiyimiz imdad, övliyaların qəbirləri önündə və ya yanınızda olmadıqları halda onlardan Allahdan başqa heç kəsin qadir olmadığı işlərdə istədiyiniz köməyə aiddir. Qiyamət günü cənnət əhli məhşər meydanında dayanmaq üzüntüsündən qurtulmaq üçün peyğəmbərlərdən xahiş edəcəklər ki, haqq-hesabın başladılması üçün Allaha dua etsinlər. Sənin oturub-durduğun və səsinə eşitdiyin əməlisaleh bir adama özün üçün dua etməsini istəməyin həm bu dünyada, həm də axirətdə icazəlidir. Necə ki, Peyğəmbərin ﷺ səhabələri də onun sağlığında ondan belə xahiş edərdilər. Amma o öləndən sonra əsla belə etmədilər. Hətta qəbrinin yanında olduqları halda, yenə də ondan istəmədilər. Sələflərimiz isə qəbirin yanında dayanıb, Allaha dua etməyi pisləmişlər.

Əbdünnəbi: Bəs İbrahim peyğəmbərin hadisəsi haqqında nə deyirsən? Onu oda atan zaman Cəbrail (əleyhissalam) havada onun yanına gəlir və hansı köməyə ehtiyacı olduğunu soruşur.

İbrahim (əleyhissalam) isə deyir: “Sənin köməyinə ehtiyacım yoxdur”. Əgər Cəbrildən kömək istəmək şirk olsaydı, o zaman o, İbrahimə (əleyhissalam) belə təklif etməzdi.

Abdullah: Bu şübhə də əvvəlki şübhə ilə həmcinsdir. Bu haqda olan rəvayət mötəbər deyil. Hətta rəvayətin mötəbər olduğunu fərz etsək, yenə də burada Cəbrail (əleyhissalam) ona özünün qadir olduğu köməyi təklif etmişdi. Cəbrail (əleyhissalam) uca Allahın bu ayəsində vəsf olunduğu kimi güclü idi. Onu çox qüvvətli olan öyrətdi. Əgər uca Allah ona İbrahimin (əleyhissalam) atıldığı odu, ətrafındakı torpağı və dağları götürüb şərqə və ya qərbə tullamağı əmr etsəydi, Cəbrail (əleyhissalam) bu işdə aciz qalmazdı. Bu, varlı insanın kasıba ehtiyaclarını ödəməsi üçün borc təklif etməsi, kasıbın isə bundan imtina edib, səbr nümayiş etdirərək, heç kəsin minnəti olmadan Allah tərəfindən göndəriləcək ruzisini gözləməsi kimidir. Deyilən bu məsələ hara, günümüzdə ibadət olaraq istənilən kömək və şirk hara?!

Ey qardaşım, bil ki, Peyğəmbərimiz Muhəmməd ﷺ göndərilən insanların şirki, bizim vaxtımızda yaşayan insanların etdikləri şirkdən üç əsasə görə daha yüngül idi.

Birincisi: Əvvəlki insanlar yalnız rahatlıq anlarında Allaha şəriq qoşur, çətinlikdə isə yalnız Allaha ibadət edirdilər.

Uca Allah buyurur: (Müşriklər) **gəmiyə mindikləri zaman** (dəryada batacaqlarından qorxub) **dini** (ibadəti) **yalnız Ona məxsus edərək**, (ixlasla) **Allaha dua edərlər. Allah onları sağ-salamat quruya çıxaran kimi, yenə də** (Ona) **şəriq qoşarlar** (əl-Ənkəbut: 65). (Kafirləri) **ətrafına kölgə salan uca dağlar** (yaxud qara buludlar) **kimi dalğalar bürüdüüyü zaman onlar dini** (ibadəti) **Allaha məxsus edərək yalnız Ona dua**

edərlər. Allah onları sağ-salamat quruya çıxartdıqda içərilərindən **bəziləri** (küfrlə iman arasında) **orta mövqe tutar.** (Bəziləri isə öz küfründə qalar). **Bizim ayələrimizi yalnız çox xain, nankor olanlar danarlar!** (Loğman: 32). Peyğəmbərin ﷺ mübarizə apardığı müşriklər rahat günlərində Allaha və Onunla yanaşı, digərlərinə dua edər, çətin günlərində isə, Allahdan başqasına dua etməz, ağalarını unudardılar. Günümüzün müşrikləri isə, çətin və rahat günlərində Allaha və başqalarına dua edirlər. Biri çətinliyə düşdükdə “Ya rəsuləllah”, “Ya Hüseyn” və s. bu kimi sözlərlə dua edirlər. Di gəl bunu başa düşən hanı? **İkincisi:** Əvvəlkilər Allahla yanaşı, Ona yaxın olanlara: ya peyğəmbərə, ya övliyaya, ya mələyə, yaxud ən pis halda Allahın əmrinə boyun əyib, asilik etməyən daşa və ağaca dua edərdilər.

Günümüzdəki insanlar isə, Allahla yanaşı, ən günahkar (fasiq) insanlara dua edirlər. Əməlisalehlərə, yaxud asilik etməyən ağaca və daşa ibadət edənlər, günahkarlığı aşkar görsənənlərə ibadət edənlərdən bir qədər üstündürlər.

Üçüncüsü: Peyğəmbərin ﷺ vaxtında yaşayan müşriklərin əksəriyyəti yaradılış (rübubiyyə) tövhidində deyil, ibadət (uluhiyyə) tövhidində Allaha şəriq qoşardılar. İndiki vaxtda isə ibadətdə edilən şirkə yanaşı, rübubiyyətdə də çox şirk olunur. Məsələn, indikilər kainatın idarəciliyini, yaratmağı, öldürməyi və s. təbiətə aid edirlər.

Söhbəti çox önəmli bir məsələ ilə yekunlaşdırmaq istəyirəm. Bu məsələ deyilənləri insana dərk elətdirir. Tövhid qəlb ilə etiqad etmək, dil ilə demək və səbəblər götürüb əzalarla əməl etməkdir. Bu barədə heç bir fikir ayrılığı yoxdur. Əgər bunların biri olmazsa, insan müsəlman hesab olunmur. Əgər bir insan tövhidi bilib ona əməl etmirsə, o, Firon və İblis kimi inadkar kafir sayılır.

Əksər insanlar bu məsələdə səhvə yol verərək deyir: “Deyilənlər doğrudur, amma biz bunu edə bilmirik.

Camaat arasında, yaxud Əksər insanlar bu məsələdə səhvə yol verərək deyir: “Deyilənlər doğrudur, amma biz bunu edə bilmirik. Camaat arasında, yaxud tayfamız yanında bunu edə bilmərik. Biz onlardan qorxaraq, onlara müvafiq hərəkət etməli, üzlərinə gülməliyik”.

Amma bunu deyən fəqir bilmir ki, küfr başçılarından əksəriyyəti haqqı bilirdilər, lakin müəyyən üzlərlə görə onu tərک etmişdilər. Necə ki, Uca Allah buyurur: **Onlar Allahın ayələrini ucuz qiymətə satdılar, sonra da (insanları) Onun yolundan döndərdilər. Həqiqətən, onların gördükləri iş necə də pisdir!** (Tövbə: 9). Kim tövhidi başa düşmədən və qəlbən etiqad etmədən zahirdə ona əməl edərsə, münafiq olar. Beləsi xalis kafirdən də pisdir. Uca Allah buyurur: (Ya Rəsulum!) **Əlbəttə, münafıqların yeri Cəhənnəmin ən aşağı təbəqəsindədir. Sən heç vaxt onlara yardım edən tapmazsan!** (ən-Nisa: 145). Əgər insanların danışdıqlarına fikir versən, bu məsələ sənə üçün daha da aydın olar. Görürsən ki, biri Qarun kimi dünya mənfəətinin azalacağından ehtiyat edərək, yaxud Haman kimi ad-sanının itəcəyindən qorxaraq və ya Firon kimi mal-mülkünün əlindən çıxacağından çəkinərək, haqqı bilib, ona əməl etməyi tərک edir. Bəzən də görürsən ki, bir qrup insan münafıqlar kimi batinən deyil, zahirən tövhidə əməl edirlər. Sən, ondan qəlbi ilə nəyi etiqad etdiyini soruşduqda onun heç nə bilmədiyini aşkar edirsən. Lakin sən Qurandan olan iki ayəni başa düşsən, kifayət edə.

Birinci ayə: (Əbəs yerə) **üzr istəməyin. Siz iman gətirdikdən sonra artıq kafir oldunuz...** (Tövbə: 66). Peyğəmbərlə ﷺ birlikdə Rumlulara qarşı döyüşə gedən bəzi insanlar zarafatla dedikləri sözə görə kafir olublarsa, mal-dövlətinin azalacağından və ya şan-şöhrətinin itəcəyindən qorxaraq, yaxud kiminsə xətrini qorumaq üçün küfr sözlər danışmaq zarafatla deyilən küfr sözdən daha da pisdir. Ona görə ki, adətən zarafat edən insan ətrafdakıları güldürmək məqsədi daşdığı üçün dili ilə dediyinə qəlbən etiqad etmir.

Məxluq qarşısında qorxub və ya tamahkarlıq məqsədi güdüb küfr sözlər danışan isə, şeytanın vədini təsdiqləmiş olur. **Şeytan sizi yoxsulluqla qorxudaraq alçaq işlərə sövq edər...** (əl-Bəqərə: 268). **Həmçinin şeytanın əzabından qorxar. Sizi yalnız o Şeytan öz dostlarından qorxudub cəkindirir...** (Ali İmran: 175). **Rəhman olan Allahın Allah isə sizə bağışlanmaq və bərəkət vədəsi verər...** (əl-Bəqərə: 268) – sözləri ilə dediyi vədəsini isə təsdiqləməz. Güc və qüvvət sahibi Allahın əzab vədindən qorxmaz. Amma siz onlardan qorxmayın! Məndən qorxun! (Ali İmran: 175).

Hal-vəziyyəti belə olan insan Allahın dostu olmağa layiqdir, yoxsa şeytanın?!

İkinci ayə: Uca Allah buyurur: **Qəlbi imanla sabit olduğu halda** (küfr sözünü deməyə) **məcbur edilən** (dil ilə deyib ürəyində onu təsdiq etməyən) **şəxs istisna olmaqla, hər kəs iman gətirdikdən sonra küfr etsə** (onu ağır təhlükə gözləyir). **Lakin qəlbən küfrə razı olanlara** (qəlbində könüllü surətdə küfrə yer verənlərə) **Allahın qəzəbi tutar və onlar şiddətli bir əzaba düçar olarlar!** (ən-Nəhl: 106).

Uca Allah bu məqamda yalnız qəlbi imanla sabit olub küfr olan sözü deməyə məcbur edilənləri istisna etmişdir. Bundan başqası isə istər qorxudan, istər tamahkarlıqdan, istər kiminsə xətrini qorumaqdan, istər vətəninin, ailəsinin və ya malının sevgisinə görə, istərsə də zarafatla küfr sözlər işlətsə, üzürlü sayılmır. Yalnız məcbur edilən kimsələr üzürlü hesab oluna bilərlər. Ayə isə onu göstərir ki, insan söz və əməldə məcbur ola bilər. Qəlbə isə onu heç kəs məcbur edə bilməz. Uca Allah buyurur:

Bu ona görədir ki, onlar dünyanı (fani dünya malını) **axirətdən** (axirət nemətlərindən) **üstün tutarlar. Allah kafirləri doğru yola salmaz!** (ən-Nəhl: 107). Bu ayədə açıq-aşkar bildirilir ki, burada əzab etiqada, cahilliyə, dinə nifrətə və ya küfrü sevməyə görə deyil, dünya mənfəətini

qazanıb, onu dindən üstün tutmağa görədir. Daha doğrusunu Allah bilir. Allah səni doğru yola yönəltsin, bütün bu deyilənlərdən sonra sənin Rəbbinə tövbə etmək, Ona qayıtmaq və etdiklərindən əl çəkmək vaxtın çatmayıbmı. Eşitdiyin kimi məsələ bir tərəfdən çox təhlükəli, digər tərəfdən isə ciddi və önəmlidir.

Əbdünnəbi: Mən Allahdan bağışlanma diləyir və tövbə edirəm.

Şəhadət verirəm ki, Allahdan başqa ibadətə layiq haqq məbud yoxdur, Muhəmməd isə Onun elçisidir.

Mən Allahdan başqa ibadət etdiklərimin hamısını inkar edirəm.

Allahdan istəyirəm ki, keçmiş günahlarıma görə məni üzürlü saysın, bağışlasın. Mənə qarşı Öz lütfkarlığı, mərhəməti və bağışlaması ilə davransın. Onunla görüşənə qədər məni tövhid və doğru əqidədə sabitqədəm etsin. Qardaşım Abdullah, belə gözəl öyüd-nəsihətə və “Əbdünnəbi” adıma etiraz etdiyinə görə Allah sənə də gözəl mükafat bəxş etsin. Doğrudan da din nəsihəti tələb edir. Onu da deyim ki, mən artıq adımlı dəyişib “Əbdürrəhman” adını götürdüm. Eləcə də mənim daxili pisliklərimi, batil etiqadımı mənə bildirdiyin üçün sənə təşəkkür edirəm. Halbuki əgər mən belə etiqadla Allahın hüzuruna gəlsəydim, heç vaxt nicat tapmazdım. Səndən sonuncu bir xahişim də var. İstərdim ki, çox vaxt insanların bilmədən etdikləri münkər işləri mənim üçün sadalayasan.

Abdullah: Buyur, diqqətlə məni dinlə;

Quran və sünnədə fikir ayrılığı ilə müşahidə etdiyin məsələlərdə fitnə-fəsad salmaq və istədiyin kimi mənə vermək məqsədilə ixtilaflı məsələni seçməyi özünə şüar etmə.

Çünki, belə məsələlərin doğru yozumunu yalnız Allah bilir. Qoy sənin şüarın elmdə püxtələşmiş insanların şüarı olsun. Onlar Quranın çətin anlaşılan və dəqiq mənası bilinməyən (mütəşəbih) ayələri haqqında: “Biz onlara iman gətirdik, onların hamısı Rəbbimizin dərgahındandır”

deyərlər. Peyğəmbər ﷺ isə ixtilafli məsələlər barəsində belə bir qayda qoymuşdur: **“Səni şübhələndirən məsələni tərk et və arxayın olduğun məsələni götür.”** (Əhməd və Tirmizi). Digər hədisdə isə Peyğəmbər ﷺ belə deyir: **“Kim şübhələrdən qorunarsa dinini və namusunu qorumuş olar. Şübhəli məsələlərə baş vuran isə harama düşər.”** (Buxari və Müslim). Həmçinin deyilmişdir: **“Qəlbinə gəlib insanların onu bilmələrini istəmədiyin hər bir iş günah qisminə daxildir.”** (Müslim). Başqa bir hədisdə isə belə deyilir: **“Üç dəfə öz qəlbindən də soruş, nəfsindən də. Yaxşı iş qəlbə xoş gələn, günah isə nəfsə gəlib qəlbə tərəddüd edən işdir. Sənə bu işdə edib-etməməyin barədə fətva versələr də bu belədir”** (Darimi və Əhməd).

Öz nəfsinin istəklərinə uyma. (Ya Peyğəmbər!) Nəfsini özünə tanrı edəni gördünmü? (əl-Casiyə: 23).

Kiməsə və ya kiminsə fikrinə, yaxud dədə-baba yoluna kor-koranə bağlanmaqdan çəkin. Çünki belə etmək, insanı haqdan yayındırır. Mömin üçün haqq, itmiş ov kimidir. Harada tapsa, onundur. Uca Allah buyurur: **Onlara: “Allahın göndərdiyinə (Qurana) tabe olun!”** deyildiyi zaman, onlar: **“Biz, ancaq atalarımızın getdiyi yolla gedəcəyik!”** deyirlər. Bəs ataları bir şey anlamayıb doğru yolda deyildilərsə necə? (əl-Bəqərə: 170).

Heç vaxt özünü kafirlərə oxşatma. Doğrudan da bu hər bir bəlanın başıdır. Peyğəmbər ﷺ demişdir: **“Kim özünü bir tayfaya oxşadarsa, o da onlardandır.”** (Əbu Davud).

Allahdan başqasına təvəkkül etmə. Uca Allah buyurur: **Kim Allaha təvəkkül etsə, (Allah) ona kifayət edər...** (ət-Talaq: 3).

Allaha asi olan işlərdə heç bir məxluqa itaət etmə.

Peyğəmbər ﷺ demişdir: **“Yaradana asilik olan heç bir işdə məxluqa itaət yoxdur”.**

Allaha qarşı pis zənn etməkdən uzaq ol.

Uca Allah qüdsi hədisdə deyir: **“Bəndəm Mənim haqqımda necə zənn edirsə, Mən də onun üçün elə olaram”**. (Buxari və Müslim). Müsibət baş vermədən və ya baş verəndən sonra onu özündən uzaqlaşdırmaq üçün **nə badə qoluna dəmir halqa taxasan və ya ip bağlayasan**.

Gözdəymədən qorunmaq üçün gözmuncuğu və ya oxşar şeylər taxma.

Bu doğrudan da şirkdir. Peyğəmbər ﷺ deyir:

“Kim üzərinə (gözmuncuğu və ya ona oxşar) bir şey taxarsa, ona da həvalə olunar.” (Əhməd və Tirmizi).

Daşlara, ağaclara, qədimi əşyalara və ya məbədlərə əl sürtüb bərəkət istəmə. Bu doğrudan da şirkdir.

Qarşına çıxan quşdan və ya hər hansı şeydən bədbinlik gələcəyini gözləmə. Bu da şirkdir. Peyğəmbər ﷺ üç dəfə: **“Bədbinlik (tətəyyür) şirkdir...”** deyib, sözünü təkrarlamışdır.” (Əhməd və Əbu Davud).

Qeybi bildiklərini iddia edən sehrbazlara və falçılara, qəzetlərdə ulduz fallarını yayan, insanların xoşbəxtliyindən və bədbəxtliyindən xəbər verdiklərini iddia edən münəccimlərə heç vaxt inanma.

Onlara inanmaq şirkdir. Çünki qeybi Allahdan başqa heç kəs bilə bilməz.

Yağış yağmasını ulduzlara və ya fəsillərə nisbət etmə. Bu da şirkdir. Yağışın yağmasını yalnız Allaha nisbət etmək lazımdır.

And içilən kim olursa olsun, sən Allahdan başqasına and içmə. Bu, Allaha şərikin qoşmaqdır. Hədisdə deyilir ki, **“kim Allahdan başqasına and içərsə, ya küfr, ya da şirk etmiş olar.”** (Əhməd və Əbu Davud). Bu məsələyə, peyğəmbərə, əmanətə, namus-qeyrətə, özünə və ya həyatına and içməyi misal çəkmək olar.

Heç vaxt zəmanəni, küləyi, günəşi, soyuğu və ya istini söymə. Çünki onları söymək, onları yaradan Allahı söymək kimidir.

Başına gələn pis işdən sonra “əgər” kəlməsini işlətməkdən (əgər belə etsəydim, bu baş verməzdi və s. deməkdən) çəkin. Belə demək şeytan

əməlinə yol açır və bunu deyən insan Allahın qəza-qədrinə etiraz etmiş olur. Bu sözün əvəzində belə demək lazımdır: **Bu Allahın qədəridir və O, istədiyini etmişdir.**

Qəbirləri məscid etmə. İçərisində qəbir olan məsciddə namaz qılmaq olmaz. Buxari və Müslimin səhix kitablarında rəvayət olunur ki, Aişə ر.ə. deyir ki, Peyğəmbər ﷺ ölüm ayağında olarkən belə deyirdi:

“Öz peyğəmbərlərinin qəbirlərini məscid etdikləri üçün Allah yəhudi və xaçpərəstlərə lənət etsin. Peyğəmbər ﷺ öz ümmətini onların etdiklərindən çəkindirirdi”. Aişə ر.ə. deyir ki, əgər bu qadağa olmasaydı, onun da qəbrini ucaldardılar. Buxari və Müslim. Həmçinin Peyğəmbər ﷺ demişdir: **“Sizdən əvvəlki ümmətlər öz peyğəmbərlərinin və əməlisaleh insanların qəbirlərini məscid edərdilər. Siz isə qəbirləri məscid etməyin. Mən bunu sizə qadağan edirəm.”** (Əbu Əvanə).

Peyğəmbərin ﷺ özü ilə və ya əməlisaleh insanlarla təvəssül etməyin icazəli olması haqqında yalançıların uydurduqları hədislərə inanma. Bu hədislər onun adından uydurulub. Belə uydurmalarından;

“mənim xətrimlə təvəssül edin. Çünki Allah yanında mənim xətrim ucadır.”, **“İşləriniz çətinə düşəndə qəbir sahiblərinə üz tutun.”**, **“Allah hər bir övliyanın qəbri üzərində bir mələk qoyub ki, insanların istəklərini həyata keçirsin.”**, **“Əgər biriniz daş barədə yaxşı zənn edərsə, ona fayda verər.”** Buna oxşar uydurma rəvayətlər çoxdur.

Dini bayramlar adı altında keçirilən mövlud, İsrə və Merac, şaban ayının orta gecəsi və sair. bu kimi tədbirlərə qatılma.

Bütün bunlar şəriətdə əsası olmayan yeniliklərdir. Nə Peyğəmbərdən ﷺ, nə də onu bizdən çox sevən səhabələrdən bu barədə heç bir əsas yoxdur. Səhabələr xeyirxah işlərdə bizdən daha fəal idilər. Əgər bu xeyirli bir iş olsaydı, onlar bunu bizdən öncə edərdilər.

Mənbə:

"Qurani Kərimin son üç cüzünün təfsiri" kitabı

tərcümə edən:

Abdurrəhim Muradlı

www.sunna.az